

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากที่ได้ศึกษาการคุ้มครองผู้เช่าซื้อรถยนต์นั้น สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาหนึ่งที่สำคัญและต้องทำขึ้นมาเมื่อมีการทำสัญญาซื้อขายรถยนต์ สำหรับลักษณะของสัญญาเช่าซื้อนั้น คือสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เช่าซื้อ มีสิทธิใช้สอยทรัพย์สินและครอบครองในกรรมสิทธิ์ของผู้ให้เช่าซื้อ จนกว่าจะชำระราคาครบตามข้อตกลง ถ้าผู้เช่าซื้อนำทรัพย์สินไปจำหน่ายและไม่ชำระเงิน ถือว่าผิดสัญญาเช่าซื้อ เจ้าของมีสิทธิบอกเลิกสัญญา และผู้เช่าซื้อมีความผิดอาญาฐานยักยอกทรัพย์ได้อีก เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังเป็นของผู้ให้เช่าซื้ออยู่นิ่ง ในกรณีผู้เช่าซื้อกระทำผิดสัญญา เพราะผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นงวดสุดท้ายนั้น เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิจะริบบรรดาเงินที่ชำระมาแล้วแต่ก่อนและ ยึดทรัพย์สินกลับคืนไปได้ต่อเมื่อรอให้ผู้เช่าซื้อมาชำระราคา เมื่อถึงกำหนดชำระราคาในงวดถัดไป ถ้าไม่มาผู้ให้เช่าซื้อริบเงินได้

จากความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับลักษณะของสัญญา สภาพบังคับของสัญญา สิทธิหน้าที่ระหว่างคู่สัญญา และผลทางกฎหมายของสัญญา อันเนื่องมาจากลักษณะของการทำสัญญาที่แตกต่างกัน ประกอบกับผู้ให้เช่าซื้อทำสัญญาในลักษณะของ “สัญญาสำเร็จรูป” ซึ่งเป็นไปตามแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Freedom of Will) หรือเสรีภาพในการทำสัญญานั้น มีหลักว่าเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เท่าเทียมกันในอำนาจต่อรองและมีระบบการค้าที่แข่งขันกันอย่างสมบูรณ์ แต่ในภาวะความไม่เสมอภาคในทางเศรษฐกิจ รัฐจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนในการคุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้น เนื่องจากผู้เช่าซื้ออยู่ในภาวะจำยอม เข้าทำสัญญาตามที่ผู้ให้เช่าซื้อได้จัดเตรียมสัญญาไว้ ผู้เช่าซื้อขาดอำนาจในการต่อรองเพราะผู้ประกอบการจัดทำสัญญาขึ้นในลักษณะ “สัญญาสำเร็จรูป” ซึ่งผู้เช่าซื้อไม่ได้รับความเป็นธรรมในหลายกรณี เช่น อัตราดอกเบี้ยและวิธีการคำนวณดอกเบี้ยค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่สูงเกินควร การกำหนดภาระหน้าที่ให้ผู้เช่าซื้อมากเกินไป มีข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของฝ่ายของผู้ประกอบการ การถูกบอกเลิกสัญญาและยึดรถที่นำมาเป็นหลักประกันสินเชื่อโดยไม่เป็นธรรม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นว่า การที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้เช่าซื้อรถยนต์โดยเฉพาะ ทำให้ต้องบังคับใช้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายข้อสัญญาไม่เป็นธรรม และกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค แต่ด้วยลักษณะเฉพาะของสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ที่มีกลไกแตกต่างกันสัญญาเช่าซื้อทั่วไป การบังคับใช้ตามกฎหมายฉบับดังกล่าวจึงยังไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สัญญาเช่าซื้อรถยนต์ระหว่างผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อเกิดความไม่เป็นธรรมหลายประการ เช่น ปัญหาข้อสัญญาไม่เป็นธรรม การรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ การมีอำนาจในการต่อรองทางการตลาดของผู้เช่าซื้อรถยนต์ เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเด็นเมื่อนำไปสู่การวิเคราะห์จึงทำให้มาซึ่งประเด็นปัญหา ดังนี้

1) ปัญหาการเข้าทำสัญญา

ในประเด็นนี้ แม้ว่ากฎหมายจะมีบทบัญญัติให้ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ให้เช่าซื้อในความชำรุดบกพร่องก็ตาม แต่เอกเทศสัญญาซื้อขายนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซึ่งเป็นบทบัญญัติทั่วไป ดังนั้น จึงสามารถนำบทบัญญัติในเรื่องทั่วไปมาใช้บังคับได้ กล่าวคือ กฎหมายเคารพความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา และการยอมรับให้ตกลงได้ทราบเท่าที่ข้อตกลงนั้นไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่พ้นวิสัยและไม่ขัดต่อกฎหมาย จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงมีผลให้ผู้ให้เช่าซื้อซึ่งมีอำนาจในการต่อรองทางการตลาดเหนือกว่าผู้เช่าซื้อ มีข้อสัญญาเพื่อจำกัดสิทธิความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสัญญาที่ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคหรือสัญญาสำเร็จรูปก็ตาม ก็ถือว่าเป็นข้อตกลงที่ได้เปรียบคู่สัญญา

2) ปัญหาเงื่อนไขตามสัญญาสำเร็จรูปในการเช่าซื้อรถยนต์

ตามที่พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 6 นี้ บทบัญญัติใช้บังคับสัญญาระหว่างผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อในทางการค้าหรือวิชาชีพ โดยมีการชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินให้ผู้เช่าซื้อ โดยจะมีข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ เพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อการรอนสิทธิไม่ได้ นั้น เห็นได้ว่า กฎหมายมาตรานี้จะเป็นบทบัญญัติที่เปิดช่องว่างให้การเช่าซื้อที่ทำระหว่างประชาชนด้วยกันเองที่ผู้ให้เช่าซื้อรถยนต์ไม่ได้ประกอบธุรกิจการค้า มาตรา 6 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ก็ไม่อาจนำมาใช้ได้จึงเปิดช่องว่างให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถทำสัญญาสำเร็จรูปจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องหรือการรอนสิทธิได้อยู่ดี ถือว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่มีประสิทธิภาพ

3) ปัญหาการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อรถยนต์

หากความชำรุดบกพร่องหรือหากมีการรอนสิทธิเกิดขึ้น ผู้เช่าซื้อขอมไม่สามารถเข้าครอบครองทรัพย์สินได้อย่างปกติสุข ส่วนใหญ่แล้วผู้ซื้อที่จะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อฟ้องร้องบังคับคดี ดังจะเห็นได้จากมีคำพิพากษาศาลฎีกาได้ตัดสินกรณีพิพาทดังกล่าวหลายคดีด้วยกัน

แต่ก็ยังพบว่า การนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อฟ้องร้องบังคับคดี ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาในการดำเนินคดี และก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้เช่าซื้อในการครอบครองทรัพย์สินของตน โดยปกติสุข

4) ปัญหาความรับผิดชอบและการเยียวยาการเช่าซื้อรถยนต์

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อที่มีสิทธิดำเนินคดีละเมิดได้ หากพบว่าตนได้รับความเสียหายจากการเช่าซื้อรถยนต์นั้น อย่างไรก็ตาม ภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายฉบับดังกล่าวก็พบว่า ผู้เช่าซื้อต้องรับภาระในการพิสูจน์ในศาลว่า ผู้ผลิตรถยนต์มีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการผลิตและประกอบรถยนต์ ซึ่งเป็นไปตามเหตุผลที่กล่าวมาในบทที่ 4 ข้อ 4.4 นั้น ซึ่งนอกจากภาระการพิสูจน์จะตกอยู่แก่ผู้เช่าซื้อแล้ว การนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อฟ้องร้องบังคับคดี ยังเป็นภาระให้ผู้เช่าซื้ออีกด้วย เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาในการดำเนินคดี และก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้เช่าซื้อในการครอบครองทรัพย์สินของตน โดยปกติสุข

จากปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายในการคุ้มครองผู้เช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ว่า ควรสร้างหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองเรื่องดังกล่าวอย่างไร เพื่อให้สามารถคุ้มครองผู้เช่าซื้อรถยนต์ได้อย่างแท้จริง และได้ทำการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบเพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางแก้ไข ซึ่งได้กล่าวต่อไปในหัวข้อ 5.2

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาข้อสัญญาไม่เป็นธรรมในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ ทำให้เห็นถึงสภาพปัญหาของการทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ในหลายประเด็นด้วยกัน ดังนั้น เพื่อเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่คู่สัญญาทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนจึงเห็นควรมีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้เช่าซื้อรถยนต์เป็นการเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ตรงจุดและเป็นธรรมมากขึ้นเช่นเดียวกันกับกฎหมายเช่าซื้อรถยนต์ของต่างประเทศ โดยพระราชบัญญัติฉบับใหม่นี้ ควรมีการกำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ที่ให้เช่าซื้อ เว้นแต่ความชำรุดบกพร่องนั้นเกิดมาจากการกระทำของผู้เช่าซื้อรถยนต์นั่นเองหรือเกิดจากความประมาทเลินเล่อหรือการไม่ระมัดระวังการใช้รถยนต์ที่เช่าซื้อตามที่วิญญูชนพึงกระทำ ทั้งนี้ ควรห้ามมิให้ทำข้อตกลงจำกัดความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้ารถยนต์ที่เช่าซื้อด้วย เพื่อหลีกเลี่ยงการทำสัญญาเอาเปรียบผู้เช่าซื้อ และควรใช้สิทธิผู้เช่าซื้อรถยนต์สามารถอ้างเหตุความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ที่เช่าซื้อ เพื่อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อนี้ได้ ตลอดจนให้สิทธิผู้เช่าซื้อของเปลี่ยนรถยนต์คันใหม่ได้ หากพบความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ที่เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อรถยนต์ไม่สามารถแก้ไขข้อบกพร่องนั้นได้ในกำหนดเวลา 60 วันนับจากวันที่ผู้เช่าซื้อนำรถยนต์ที่เช่าซื้อมาแจ้งให้ผู้เช่าซื้อ

รถยนต์แก้ไขข้อชำรุดบกพร่อง ซึ่งเนื้อหาของกฎหมายฉบับดังกล่าวควรประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) หลักเกณฑ์การทำสัญญาเช่าซื้อ

เนื่องจากผู้ให้เช่าซื้ออำนาจต่อรองทางการตลาดสูงกว่าผู้เช่าซื้อ ทำให้ผู้เช่าซื้อต้องยอมรับเงื่อนไขตามที่ผู้ให้เช่าซื้อเสนอมา ทำให้การทำสัญญาเช่าซื้อไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีลักษณะเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อผู้ให้เช่าซื้อ

ดังนั้น ในประเด็นนี้ จึงเห็นควรกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการทำสัญญาเช่าซื้อว่า “ผู้ให้เช่าต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ที่ผู้ให้เช่าซื้อตามกฎหมาย”

2) เงื่อนไขของสัญญาเช่าซื้อ

สัญญาเช่าซื้อที่ทราบดีระหว่างประชาชนด้วยกันเองที่ผู้ให้เช่าซื้อรถยนต์ไม่ได้ประกอบธุรกิจการค้า มาตรา 6 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ก็ไม่อาจนำมาใช้ได้ จึงเปิดช่องว่างให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถทำสัญญาสำเร็จรูปจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบชำรุดบกพร่องหรือการรอนสิทธิได้

ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงเห็นควรกำหนดเงื่อนไขของสัญญาเช่าซื้อ “เกี่ยวกับข้อห้ามและผลโมฆะไว้ในกรณีที่ไปตกลงฝ่าฝืนข้อห้ามโดยการทำสัญญาสำเร็จรูปจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบชำรุดบกพร่องหรือการรอนสิทธินั้นไว้

3) เหตุบอกเลิกสัญญา

เนื่องจากผู้เช่าซื้อไม่มีอำนาจต่อรองรายละเอียดที่จะระบุไว้ในสัญญาเช่าซื้อกับผู้ให้เช่าซื้อ ทำให้รายละเอียดสัญญาในบางข้อค่อนข้างเอื้อประโยชน์ต่อผู้ให้เช่าซื้อ เช่น สิทธิของผู้เช่าซื้อในกรณีที่ผู้เช่าซื้อเป็นฝ่ายบอกเลิกสัญญาโดยยังมีได้เป็นผู้คิดนัดไม่ถึงว่าเป็นฝ่ายผิดสัญญา และได้มีการส่งมอบรถยนต์ใหม่ที่เช่าซื้อให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อแล้ว ผู้เช่าซื้อจะต้องเป็นรับผิดชอบชำระค่าประโยชน์จากการใช้รถยนต์ใหม่

ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงเห็นควรกำหนดเหตุบอกเลิกสัญญาว่า “หากรถยนต์ที่เช่าซื้อมาแล้วพบว่า ใช้งานไม่ได้คุณภาพ ไม่เป็นไปตามที่โฆษณาไว้ ไม่สามารถใช้งานได้เต็มที่ตามที่ต้องการ ย่อมเป็นเหตุให้ผู้เช่าซื้อที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ โดยถือว่าผู้ให้เช่าซื้อเป็นฝ่ายผิดสัญญา และต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้เช่าซื้อ”

4) ความรับผิดชอบและการเยียวยา

การที่กฎหมายได้กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ให้เช่าซื้อ โดยไม่มีมาตรการในการป้องกันหรือแนวทางอื่นที่จะคุ้มครองผู้ซื้อรถยนต์ ทั้งที่ข้อเสียของการนำคดีขึ้นสู่ศาล

เพื่อฟ้องร้องบังคับคดี ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาในการดำเนินคดี และก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้เช่าซื้อในการครอบครองทรัพย์สินของตน โดยปกติสุข

ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงเห็นควรกำหนดความรับผิดชอบและการเยียวยาว่า “ให้ภาครัฐมีนโยบายในเรื่องของการเปลี่ยนรถยนต์คันใหม่ให้กับผู้เช่าซื้อหรือผู้บริ โภค หากพบความชำรุดบกพร่อง และได้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ไม่สามารถแก้ไขได้ หรือถูกรอนสิทธิจากบุคคลภายนอก”

จากข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขประเด็นปัญหาที่ได้มีการวิเคราะห์นั้น ผู้เขียนเห็นว่าสัญญาเช่าซื้อรถยนต์เป็นสัญญาประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชน เพราะในปัจจุบันหลายครัวเรือนต่างมีรถยนต์เป็นพาหนะและเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการดำรงชีพ ดังนั้น การที่ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองการเช่าซื้อรถยนต์ ทำให้การเช่าซื้อรถยนต์ต้องอาศัยกฎหมายใกล้เคียงมาเป็นหลักเกณฑ์ในการทำสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหลายประการดังที่ได้มีการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคมาแล้วนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าหากในอนาคตประเทศไทยมีกฎหมายเฉพาะกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเช่าซื้อรถยนต์ย่อมจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อ ตลอดจนธุรกิจยานยนต์ด้วย